

Sami Uotinen

Sisäministeriö
VN/23284/2021
kirjaamo.sm@govsec.fi

Lausuntopyyntö 7.6.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain 9 luvun 1 ja 10 §:n muuttamisesta ja eräistä siihen liittyvistä laeista

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi laki eräiden poliisin virka-apukustannusten korvaamisesta. Poliisilaissa säädettäisiin poliisin antaman virka-avun maksullisuudesta. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta oikeuksista annetun lain nojalla poliisin antama virka-apu olisi maksutonta lastensuojelutehtävissä ja sosiaalipäivystyksen tehtävissä. Poliisin antama virka-apu säilytettäisiin myös maksuttomana niissä tehtävissä, joissa se oli ollut aiemminkin maksutonta.

Asian arviointi

Suomen Kuntaliitto pitää hyvänä, että poliisin virka-avun maksuttomuutta laajennetaan lastensuojeluasioihin ja sosiaalipäivystyksen asioihin.

Kuntaliitto kuitenkin huomauttaa, että kiireellisiä sosiaalihuollon asioita, joihin liittyy tarve poliisin virka-avulle, hoidetaan muuallakin kuin sosiaalipäivystyksessä. Virka-avun tarvetta on myös päiväaikaan. Lisäksi edelleen maksulliseksi jää esimerkiksi kehitysvammaisten erityishuoltoon liittyvä virka-apu. Johtaako muutos siihen, että virka-apuasioita tulevaisuudessa hoidetaan sosiaalipäivystyksen kautta, jotta virka-apu olisi maksutonta? Rajanveto sosiaalipäivystyksen ja muiden palvelujen välillä voi olla yksittäistapauksessa vaikeaa.

Epäselväksi myös jää onko sosiaalihuoltolain (710/1982) 41.2 §:n mukainen virka-apu maksutonta vai ei. Vai riippuuko maksullisuus siitä, suorittako huollon tarpeen selvittämisen sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijä vai organisatorisesti muuhun sosiaalihuoltoon kuuluva sosiaalityöntekijä?

Kuntaliiton näkemyksen mukaan selkeintä olisi säätää sosiaalihuollon asiakaslain 22 §:n nojalla annettava virka-apu maksuttomaksi. Tällöin vältettäisiin vaikeat rajanvetotilanteet eikä voimavaroja kuluisi sen arvioimiseen onko kyseessä lastensuojeluun tai sosiaalipäivystykseen kuuluva asia. Muilla sosiaalihuollon sektoreilla tarvittavan virka-avun määrä ei ole niin suuri kuin lastensuojelussa ja sosiaalipäivystyksessä, mutta käyttötilanteet ovat

asiallisesti verrattavia esim. sosiaalipäivystyksen, lastensuojelun taikka mielenterveyslain mukaisiin tilanteisiin.

Sosiaalihuollon ohessa myös terveydenhuollossa on tilanteita, joissa tarvitaan poliisin virka-apua. Mielenterveyslain perusteella saatu virka-apu on jo säädetty maksuttomaksi. Virka-avun tarvetta on lisäksi ympäristöterveydenhuollossa (esim. eläinsuojeluviranhaltijat ja terveystarkastajat) ja terveydenhuollon päivystystilanteissa. **Näin ollen Kuntaliitto esittää, että sosiaalihuollon ohella myös terveydenhuollossa annettavan poliisin virka-avun tulisi olla maksutonta.**

Valvontatehtävät

Kunnissa laissa säädettyjä valvontatehtäviä tekevät muun muassa ympäristönsuojelun, rakennusvalvonnan, ympäristöterveydenhuollon, jätehuollon sekä pelastustoimen viranhaltijat. Poliisin virka-apua näissä tehtävryhmissä on tarvittu useimmin tehtävissä, joissa on kyse osin mahdollisen rikoksen ennaltaehkäisemistehtävästä.

Virka-apupyynnön taustalla on usein varteenotettava epäily siitä, että henkilö valvontakohteessa saattaa uhata tai toteuttaa väkivaltaa viranhaltijaa kohtaan. Vastaavasti poliisin apua tarvitaan tilanteissa, joissa valvontakohteeseen ei halua valvojia kiinteistölleen tekemänsä lainvastaisen toiminnan vuoksi. Näin on kyse esimerkiksi ympäristönsuojelun, jätehuollon tai rakennusvalvonnan virka-apupyynnöissä.

Ympäristöterveydenhuollon (esim. eläinsuojeluviranhaltijat ja terveystarkastajat) sekä pelastustoimen valvontatilanteissa, joissa poliisin virka-apua tarvitaan, kyse on edellisten lisäksi usein tilanteesta, joissa valvontakohteen oma elämänhallinta on ongelmallinen ja valvontatehtävän suorittaminen edellyttää poliisin pakkokeinoja esim. voiman käyttöä.

Jos näihin edellä mainittuihin ongelmavalvontatilanteisiin poliisin virka-avun pyyntökynnys kasvaa, on mahdollista, että poliisin tehtävät myöhempien tutkintapyyntöjen osalta vastaavasti kasvaa.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan virka-avun maksullisuudesta tulisikin säätää vastaavasti kuin hallintotuomioistuinten päätösten maksullisuudesta säädetään, jolloin kunnan viranomaisen hoitaessa sille laissa säädettyä valvontatehtävää, poliisin virka-apu olisi maksutonta.

Tilanne, jossa lainsäädännöstä johtuen, kunnat joutuisivat siirtämään poliisin virka-avun maksullisuuden valvontakohteiden maksettaviksi, tuntuu myös aika erikoiselta poliisin toiminnan ollessa muuten lähtökohtaisesti yksityisille maksutonta.

Muuta

Vaikka lausuntopyynnössä on kyse virka-avun maksullisuudesta, seuraavassa esitetään muita virka-avun käyttöön liittyviä ongelmakohtia, joita kunnissa ja kuntayhtymissä on ilmennyt.

Mielenterveyslain perustella ei ole annettu virka-apua vaarallisten potilaiden siirtoon laitoksesta toiseen. Poliisi on kieltäytyessään viitannut 2012 poliisihallituksen ohjeeseen, jossa sanotaan, että ”virka-apua ei anneta esim. henkilön kuljettamiseksi, ellei tällaisesta virka-avusta ole erikseen säädetty”. Koska mielenterveyslaki ei erikseen säädä tilanteesta, jossa jo tahdosta riippumattomassa hoidossa olevaa henkilöä siirretään laitoksesta toiseen (eli ei kuljeteta tarkkailuarviota varten), ei poliisi lain mukaan voi virka-apua tarjota.

Myös kehitysvammaisten erityishuollon osalta on ilmennyt vaikeuksia virka-avun saamiseen. Tilanteissa on ollut kyse tahdosta riippumattomasta erityishuollosta ja riskistä, että asiakas vaarantaa vakavasti itsensä tai muita toiminnallaan. Kehitysvammaisten erityishuolto on sosiaalihuoltoa ja virka-avun perusteena on sosiaalihuollon asiakaslain 22 §.

Virka-apupyynnön käsittelyprosessin kesto on myös koettu ongelmana. Poliisin virka-avun saaminen edellyttää tällä hetkellä kirjallisen hakemuksen tekemistä, joka käsitellään poliisin johtokeskuksessa, siihen annetaan kirjallinen päätös ja vasta sen jälkeen tehtävä on mahdollista poliisin organisaatiossa välittää partiolle. Käsittelyprosessi kestää usein tunteja, mikä viivästyttää poliisin virka-avun saamista tilanteissa, joissa virka-apua tarvittaisiin nopeasti, mutta kyseessä ei ole hälytystehtävä. Tällainen tilanne on esimerkiksi lapsen olosuhteiden kiireellinen tarkistaminen ja turvaaminen, jolloin asuntoon tulisi kiireellisesti päästä ja asuntoon pääsy estetään, mutta työntekijöihin ei kohdistu sinänsä väkivallan uhkaa.

Taloudelliset vaikutukset

Lausunnolla olevassa luonnoksessa todetaan taloudellisten vaikutusten osalta seuraavaa:

”Jotta virka-avun maksuttomuudesta säättämällä sosiaalihuollon viranomaisille ei olisi vaikutusta poliisin ja hyvinvointialueiden taloudelliseen asemaan, tulisi poliisin toimintamenomomentille 26.10.01 lisätä sen menettämä maksutulo. Vastaava summa vähennettäisiin hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoituksen momentilta 28.89.31. ”

Koska vakiintunut käytäntö on vuosikymmenten ajan ollut se, että poliisi ei ole perinyt maksuja antamastaan virka-avusta, **me Kuntaliitossa emme pidä perusteltuna sitä, että nyt maksutulojen menetys vähennetään hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän rahoituksesta.** Maksujen periminen poliisin virka-avusta on kuitenkin ollut hyvin lyhytaikainen ilmiö verrattuna aiempaan vakiintuneeseen käytäntöön.

SUOMEN KUNTALIITTO

Juha Myllymäki
lakiasiainjohtaja

Sami Uotinen
johtava lakimies